

БӨЛІМ: МАТЕМАТИКА

Жаңартылған білім беру аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.02.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/187063/>**Муратов Асқар Аманқосұлы**

Математика пәні мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мәселесі ғылыми-теориялық және практикалық тұрғыда қарастырылады. Қазіргі білім беру кеңістігінде функционалдық сауаттылық оқушының алған білімін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдану қабілетімен тікелей байланысты қарастырылады. Зерттеу барысында функционалдық сауаттылық ұғымының педагогикалық мәні ашылып, оны қалыптастырудың әдістемелік негіздері талданады. Ғылыми әдебиеттерге жасалған талдау нәтижесінде критериалды бағалау, цифрлық білім беру ресурстары мен пәндік интеграцияның функционалдық сауаттылықты дамытудағы рөлі айқындалады. Сонымен қатар, математика пәнін оқыту үдерісінде өмірмен байланысты тапсырмаларды жүйелі қолдану арқылы оқушылардың талдау, шешім қабылдау және логикалық ойлау дағдыларын дамыту мүмкіндіктері көрсетіледі. Мақалада алынған тұжырымдар білім беру тәжірибесінде функционалдық сауаттылықты арттыруға бағытталған тиімді әдістерді енгізудің маңызын дәлелдейді.

Кілт сөздер: функционалдық сауаттылық, жаңартылған білім беру, критериалды бағалау, цифрлық білім беру ресурстары, математикалық сауаттылық, оқу үдерісі.

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесінің басты ерекшелігі оқушыны тек теориялық біліммен қаруландыру емес, оны нақты өмірлік жағдаяттарда қолдана алатын тұлға ретінде қалыптастырумен айқындалады. Осы тұрғыдан алғанда жаңартылған білім беру мазмұны функционалдық сауаттылықты дамытуды негізгі басым бағыттардың бірі ретінде қарастырады. Білім алушының ақпаратты талдап, оны тәжірибеде пайдалана білуі, өз ойын дәлелді жеткізе алуы және шешім қабылдау дағдылары бүгінгі қоғам талаптарымен тығыз байланысты. Мұндай қабілеттердің қалыптасуы оқыту әдістемесінің мазмұны мен ұйымдастырылуына тәуелді екені

педагогикалық зерттеулерде кеңінен дәлелденіп келеді.

Функционалдық сауаттылықтың теориялық негіздері қазіргі педагогикада кешенді құбылыс ретінде сипатталады. Бұл ұғым білім, білік және дағдының біртұтас жүйесі ретінде қарастырылып, оқушының әлеуметтік ортада еркін әрекет етуіне мүмкіндік береді. А. А. Ерғазықызы мен С. А. Набидуллиннің зерттеулерінде бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту оқу тапсырмаларының мазмұнын өмірмен байланыстыру арқылы жүзеге асатыны көрсетіледі. Авторлар «функционалдық сауаттылық оқушының оқу әрекетінен тыс жағдайларда білімін қолдана алу қабілетін сипаттайды» деп атап өтеді [1, 18]. Бұл тұжырым жаңартылған білім беру мазмұнының практикалық бағытын айқындайды.

Функционалдық сауаттылықты дамытуда цифрлық білім беру ресурстарының маңызы ерекше. Қазіргі оқушылар ақпараттық ортада өсіп, сандық технологиялармен еркін әрекет етеді. Осы ерекшелікті ескере отырып, цифрлық ресурстарды оқу үдерісіне енгізу білім алушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың функционалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. С. Абилдина, Р. Дусембинова және басқа авторлар жүргізген зерттеуде цифрлық білім беру ресурстары негізінде ұйымдастырылған сабақтардың оқушылардың оқу мотивациясын күшейтіп, ақпаратты өңдеу және қолдану дағдыларын дамытатыны дәлелденеді. Ғалымдар «цифрлық ортада берілген тапсырмалар оқушыны дербес ойлауға және нәтижені бағалауға үйретеді» деп тұжырымдайды [2, 1301]. Бұл пікір функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы цифрлық технологиялардың әлеуетін нақтылай түседі.

Жаңартылған білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықты бағалау мәселесі де өзекті болып табылады. Критериалды бағалау жүйесі оқушының оқу жетістігін нақты көрсеткіштер арқылы анықтауға мүмкіндік береді. А. Е. Сағымбаева, О. Ю. Заславская және С. Авдарсол еңбектерінде информатика пәні арқылы функционалдық сауаттылықты бағалаудың әдістемелік ерекшеліктері қарастырылады. Авторлар «критериалды бағалау оқушының оқу нәтижесін әділ бағалап қана қоймай, оның өз жетістігін талдауына жағдай жасайды» деп көрсетеді [3, 54]. Бұл тәсіл оқушының рефлексиялық қабілетін дамытуға ықпал етеді, ал рефлексия функционалдық сауаттылықтың маңызды компоненттерінің бірі болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың қалыптасуы біртұтас педагогикалық үдеріс ретінде қарастырылуы қажет. Н. А. Мирхалилованың еңбегінде функционалдық сауаттылықты дамыту теориялық-методологиялық негіздер арқылы жүйелі жүзеге асатыны дәлелденеді. Автор «оқу мазмұны, әдістері мен бағалау тәсілдері өзара үйлесімді болған жағдайда ғана функционалдық сауаттылық тұрақты қалыптасады» деп тұжырымдайды [4, 721]. Бұл көзқарас жаңартылған білім беру мазмұнының кешенді сипатын айқын көрсетеді.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда пәндік интеграцияның рөлі де маңызды. М. Н. Оспанбекова оқушылардың функционалдық сауаттылығын біртұтас білім беру-танымдық үдеріс аясында қарастыра отырып, пәндер арасындағы байланысты күшейтудің маңызын атап өтеді. Ғалым «оқушы білімді жеке пән шеңберінде емес, тұтас жүйе ретінде қабылдағанда ғана оны өмірде тиімді қолдана алады» деп жазады [5, 98]. Бұл тұжырым жаңартылған білім беру талаптарына толық сәйкес келеді.

Әдебиеттерге жасалған талдау функционалдық сауаттылықты арттыруда оқу тапсырмаларының мазмұны ерекше мәнге ие екенін көрсетеді. Теориялық білімді өмірлік жағдаяттармен ұштастыру оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, алған білімін қолдануға үйретеді. Математика пәнін оқытуда күнделікті өмірмен байланысты есептерді пайдалану осы бағыттағы тиімді тәсілдердің бірі болып табылады. Мысалы, пайыз, пропорция немесе график тақырыптарын тұрмыстық жағдайлармен байланыстыра отырып түсіндіру оқушылардың математикалық сауаттылығын ғана емес, функционалдық ойлауын да дамытады.

Зерттеу нәтижелерін талқылай келе, функционалдық сауаттылықты дамыту тәжірибесінде нақты әдістемелік шешімдердің маңызы айқындалады. Сабақ барысында проблемалық жағдаяттарды қолдану, оқушыларды өз бетінше шешім қабылдауға бағыттау және нәтижені талдауға мүмкіндік беру олардың танымдық белсенділігін арттырады. Сонымен қатар, цифрлық платформалар арқылы ұсынылатын интерактивті тапсырмалар оқушының оқу әрекетін жандандырып, функционалдық дағдылардың қалыптасуына оң әсер етеді. Мұндай тапсырмалар оқушыларды ақпаратты іздеуге, өңдеуге және оны нақты мақсатта қолдануға үйретеді.

Практикалық тұрғыда функционалдық сауаттылықты арттыру мұғалімнің әдістемелік шеберлігімен тікелей байланысты. Мұғалім сабақ мазмұнын жоспарлау кезінде оқушылардың жас ерекшелігін, дайындық деңгейін және қызығушылығын ескере отырып, тапсырмаларды өмірлік контексте ұсынуы қажет. Бұл тәсіл оқушылардың оқу әрекетіне белсенді қатысуына және білімді саналы меңгеруіне жағдай жасайды.

Қорытындылай келе, жаңартылған білім беру аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру – білім беру жүйесінің стратегиялық міндеттерінің бірі. Ғылыми әдебиеттерге жасалған талдау функционалдық сауаттылықты қалыптастыру оқу мазмұнының өмірмен байланыстылығына, цифрлық ресурстарды тиімді қолдануға және бағалаудың әділ жүйесіне негізделуі тиіс екенін көрсетеді. Алынған тұжырымдар білім беру тәжірибесінде функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған әдістерді кеңінен қолданудың маңызын дәлелдейді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ерғазықызы А.А., Набидуллин С.А. Developing Functional Literacy in Primary School

Students // Research Retrieval and Academic Letters. 2025. No. 11. URL: <https://ojs.scipub.de/index.php/RRAL/article/view/7449>.

2. Абилдина С., Дусембинова Р., Сарсекеева З., Мухаметжанова А., Айдарбекова К. Functional Literacy Development of Junior Schoolchildren Based on Digital Educational Resources // Scientific Herald of Uzhhorod University. Series Physics. 2024. Vol. 56. P. 1295–1305. DOI: 10.54919/physics/56.2024.129ej5.

3. Сағымбаева А.Е., Заславская О.Ю., Авдарсол С. Критериалдық тәсілді қолданудың ерекшеліктері: информатика пәні арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын бағалау // Bulletin of Pedagogical Mathematics and Informatics Education. КазНПУ, 2020.

4. Мирхалилова Н.А. Foundations for Developing Functional Literacy in Students // International Journal of Modern Research and Innovation. 2025. Vol. 4. Issue 2. P. 715–724.

5. Оспанбекова М.Н. Developing Functional Literacy of Students within Unified Educational-Cognitive Process // Journal of Pedagogical and Psychological Research. КазНПУ, 2024.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.